

Förbjud kärnvapen av moraliska skäl

DEBATT Dagens Arena den 28 nov. 2020

FN:s konvention om förbud mot kärnvapen har nu ratificerats av 50 länder. Men även Sverige borde göra det. Inte minst ur ett moraliskt perspektiv utifrån kristen etik, skriver nätverket Svenska präster och pastorer mot kärnvapen på första advent.

Varför måste kärnvapen förbjudas? Svaret är enkelt. Kärnvapen utgör ett allvarligt hot mot mänsklighetens överlevnad. Efter ett kärnvapenkrig är möjligheterna att överleva minimala. Ett sådant krig skulle medföra en ofattbar ödeläggelse, och risken är påtaglig för en utplåning av hela eller stora delar av den mänskliga civilisationen.

Inom ramen för en kristen etik är det inte möjligt att dra andra slutsatser än att ett kärnvapenkrig aldrig någonsin kan vara moraliskt berättigat. Men vad finns det för skäl för detta? Och av vilka skäl kan vi hävda att det också är omoraliskt att framställa och att inneha kärnvapen? För att besvara dessa frågor måste vi börja med att fråga oss hur man inom ramen för en kristen etik kan ställa sig till frågan om krig överhuvudtaget någonsin kan vara moraliskt berättigat. På den frågan finns det oftast två skilda svar.

Radikalpacifismen

Den första uppfattningen är en radikalpacifism, som menar att våldsbruk aldrig kan berättigas. Den kan sägas vila på det radikala kärleksidealet som kommer till uttryck i Jesu bergspredikan, där det ju också heter att vi ska älska våra fiender. Det är den hållningen som vi i kyrkorna uppmärksammar under Första advent då Fredsfursten rider in på en åsna i Jerusalem och inte på en krigshäst. Denna hållning dominerar under de första århundradena av vår tideräkning då kristna vägrar att underkasta sig kejsarkulten i Rom. När kyrkan under 300-talet ingår allians med statsmakten träder pacifismen i bakgrunden.

Läran om det rättfärdiga kriget

Den andra uppfattningen är läran om det rättfärdiga kriget, som antar att det inte är möjligt att skapa ett samhälle där våldet helt är avskaffat. Det strider mot det kristna kärleksidealet att använda våld, men i det politiska livet är det ibland nödvändigt att kompromissa med bergspredikans fullkomliga moral. Detta är nödvändigt på grund av människans synd och att staten har ett ansvar att skydda människor mot det onda som hotar dem. Ibland måste staten använda våld för att stå emot dem som griper till vapen i destruktivt syfte. Men då bör våldet begränsas så långt möjligt och det får tillgripas först när vissa villkor är uppfyllda.

Tre klassiska teologer som försvarat denna lära om det berättigade kriget är Augustinus, Thomas av Aquino och Martin Luther. De anger tre villkor för att ett krig ska vara berättigat. Det första är att kriget ska föras av den som har *legitim makt*. Det är den legitima överheten i samhället som ska fatta beslut om att föra kriget. Skälet är att det är överhetens uppgift att främja det gemensamma goda och detta är också krigets ändamål.

Det andra villkoret för att ett krig ska vara berättigat är att det ska finnas en *rättmätig orsak* till att man använder våld.

Det tredje villkoret är att den som för kriget har *rätt intention*. Krigets syfte ska vara att värna freden och rättvisan.

I senare kristen tradition har man lagt till fler villkor för att ett krig ska vara moraliskt berättigat. Ett fjärde villkor är att kriget ska vara en *yttersta utväg*. Först när alla diplomatiska förhandlingslösningar och andra ickevåldsmedel är uttömda kan det vara acceptabelt att i sista hand tillgripa militärt våld.

Ett femte villkor är att det ska råda en *rimlig proportion* mellan de goda konsekvenser som kriget medför och dess dåliga konsekvenser. Denna proportionalitetsprincip kan förstås som ett konsekvensetiskt villkor. Ett berättigat krig ska på det hela taget åstadkomma mindre skada än det onda som kunde ha förväntats om kriget inte hade utkämpats.

Inom läran om det rättfärdiga kriget läggs ofta också stor vikt vid skillnaden mellan de stridande och dem som inte strider. Civilbefolkningens immunitet ska respekteras så att de icke-stridande blir utsatta endast för indirekta verkningar av kriget.

Läran om det rättfärdiga kriget har ofta missbrukats, men den kan också användas som ett kritiskt instrument för att granska makten. Den ställer mycket stränga villkor för att ett krig ska kunna berättigas. Perspektivet är att militärt våld i allmänhet är moraliskt orätt – det är endast i vissa undantagssituationer som det kan sägas vara berättigat.

Det första villkoret, att bara politiska makthavare är berättigade att tillgripa våldsmedel, kan vi inte längre godta på grund av att det strider mot mer demokratiska perspektiv som hävdar att den politiska suveräniteten tillkommer oss alla som är medborgare. Det betyder att det ibland också kan vara berättigat att använda våld som medel för att störta tyranniska makthavare och skapa ett mer rättvist samhälle.

Men de övriga villkoren är fortfarande giltiga. För att militärt våld ska vara berättigat bör det medföra så goda konsekvenser att dessa överväger allt det onda som kriget medför. Det ska vara ett medel att uppnå sådana mål som rättvisa och fred, och det våld som tillgrips ska vara så begränsat att det uppvägs av dessa goda ändamål. Dessutom är det nödvändigt att dessa mål inte kan uppnås med förhandlingar, sanktioner eller andra ickevåldsmedel. Våldet ska vara en yttersta utväg och det ska vara proportionellt.

Alla kärnvapenkrig är orättfärdiga

Finns det idag några krig som uppfyller dessa villkor? För vår del har vi svårt att tänka oss några situationer när detta skulle vara fallet.

Kemiska stridsmedel, drönare, krigsflygplan och stridsvagnar har idag en sådan förstörelseförmåga att det är svårt att tala om ett begränsat våld och en rimlig proportion mellan krigets goda och dess onda konsekvenser. Detta är allra tydligast vad gäller kärnvapen. Det är svårt att tänka sig ett kärnvapenkrig som någonsin skulle åstadkomma så mycket gott att det uppväger allt det fruktansvärt onda som det medför. Ett vapen av detta slag kan inte användas inom ramen för ett krig som är moraliskt berättigat.

Det är helt uppenbart att användning av kärnvapen strider mot proportionalitetsprincipen. Den förstörelse som kärnvapen kan komma att medföra kan aldrig stå i proportion till värdet hos det mål som uppnås genom kriget. Användningen av kärnvapen drabbar inte bara de stridande utan i högsta grad också civilbefolkningen. Här är det verkligen fråga om ett vapen som direkt drabbar dem som inte strider.

Vi menar därför att ett krig där kärnvapen kommer till användning – oavsett om det är ett angreppskrig eller ett försvarskrig – aldrig någonsin kan vara moraliskt berättigat. Därför kan det heller inte vara berättigat att framställa, inneha och testa kärnvapen. Ofta menar man att kärnvapen finns bara för avskräckande syfte – för att upprätthålla en terrorbalans. Men detta förutsätter att de stater som har kärnvapen också är beredda att använda dem. Och det är just detta som inte kan berättigas.

Av moraliska skäl kräver vi därför: Sverige bör snarast ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen!

Carl-Henric Grenholm, präst och professor i etik

Anna Karin Hammar, präst och teologie doktor

Torbjörn Freij, pastor

Elisabeth Gerle, präst och professor i etik

Fredrika Gårdfeldt, präst

Roland Söderberg, präst

Svante Zettergren, pastor